

Міністерство освіти і науки України

Центральноукраїнський національний технічний університет

Економічний факультет

Кафедра історії, археології, інформаційної та архівної справи

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри ІАІАС
доктор історичних наук,
професор
Василь ОРЛИК
«___»_____ 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

на тему:

**«Документаційне та інформаційне забезпечення діяльності служби у
справах дітей (на прикладі Соколівської сільської ради Кропивницького
району)»**

Виконав: здобувач вищої освіти
IV курсу, групи ІС-22
ОПП «Інформаційна, бібліотечна та архівна
справа» спеціальності 029 «Інформаційна,
бібліотечна та архівна справа»
_____ **РУМ'ЯНЦЕВА Ольга Дмитрівна**
«___»_____ 2026 р.

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент
_____ **Вікторія БАРАБАШ**
«___»_____ 2026 р.

Рецензент: завідувач відділу рідкісних та
цінних
видань КЗ «Обласна універсальна наукова
бібліотека ім. Д. І. Чижевського
_____ **Наталія ЗЕЛЕНСЬКА**

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ДОКУМЕНТАЦІЙНОГО ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УСТАНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ У СПРАВАХ ДІТЕЙ

1.1. Теоретичні та практичні аспекти документаційного та інформаційного забезпечення установи в науковій літературі

1.2. Методи та джерельна база дослідження

1.3. Законодавча основа захисту прав дітей в Україні

1.4. Система органів та служб у справах дітей: структура та функції

РОЗДІЛ 2. ДІЯЛЬНІСТЬ СЛУЖБИ У СПРАВАХ ДІТЕЙ СОКОЛІВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ КРОПИВНИЦЬКОГО РАЙОНУ

2.1. Історія створення та організаційна структура служби у справах дітей громади

2.2. Основні напрями роботи служби: соціальний захист, профілактика, опіка і піклування

2.3. Аналіз діяльності служби у справах дітей за останні роки

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СЛУЖБИ У СПРАВАХ ДІТЕЙ СОКОЛІВСЬКОЇ ГРОМАДИ

3.1. Виявлені проблеми у роботі служби (кадрові, фінансові, правові, організаційні)

3.2. Перспективні напрями розвитку: партнерство з освітніми та медичними установами, цифровізація процесів, соціальні проєкти

3.3. Зарубіжний досвід організації захисту прав дітей та можливості його адаптації в Україні

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ДОДАТКИ

ВСТУП

В умовах повномасштабної збройної агресії проти України та запровадження воєнного стану система захисту прав дітей зазнала глибоких структурних і функціональних трансформацій, що супроводжуються різким зростанням соціальних ризиків та вразливості дитячого населення.

Особливої актуальності набули проблеми захисту дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій, а також дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах. У цьому контексті регіональний вимір набуває особливого значення, оскільки ефективність реалізації державної політики значною мірою залежить від спроможності місцевих органів влади та соціальних служб. Зокрема, у Кіровоградській області, як і в інших регіонах центральної України, спостерігається підвищене навантаження на служби у справах дітей, органи соціального захисту та органи місцевого самоврядування, що зумовлено як внутрішньою міграцією населення, так і загальним зростанням кількості вразливих категорій дітей.

Додатковим викликом є необхідність швидкої адаптації наявної системи захисту прав дітей до умов воєнного стану, що передбачає посилення міжвідомчої взаємодії, цифровізацію процесів обліку та супроводу випадків, а також удосконалення механізмів реагування на порушення прав дитини. У таких умовах ключову роль відіграють служби у справах дітей, які виступають базовою ланкою реалізації державної політики у сфері охорони дитинства на місцевому рівні та забезпечують безпосередній контакт із дитиною та сім'єю.

Об'єкт дослідження – діяльність служби у справах дітей як структурного підрозділу органу місцевого самоврядування.

Предмет дослідження – документаційне та інформаційне забезпечення діяльності служби у справах дітей Соколівської сільської ради Кропивницького району, зокрема система документування управлінської діяльності, організація документообігу, інформаційні ресурси та технології, що використовуються для виконання функцій служби.

Мета дослідження полягає у комплексному вивченні особливостей документаційного та інформаційного забезпечення діяльності служби у справах дітей Соколівської сільської ради Кропивницького району, аналізі організації документування управлінської діяльності та інформаційних процесів, а також розробленні практичних рекомендацій щодо їх удосконалення.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

1. Проаналізувати теоретичні та практичні аспекти документаційного та інформаційного забезпечення діяльності установ, а також нормативно-правові засади захисту прав дітей в Україні.
2. Дослідити систему органів та служб у справах дітей, визначити їх структуру, функції та місце в реалізації державної політики щодо захисту прав дитини.
3. Охарактеризувати історію створення, організаційну структуру та основні напрями діяльності служби у справах дітей Соколівської сільської ради Кропивницького району.
4. Проаналізувати документаційне та інформаційне забезпечення діяльності служби у справах дітей, а також результати її роботи за останні роки.
5. Виявити проблеми функціонування служби у справах дітей Соколівської громади та визначити перспективні напрями її розвитку з урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів органами місцевого самоврядування, службами у справах дітей, соціальними працівниками та іншими суб'єктами соціальної роботи для підвищення ефективності системи захисту прав дітей на рівні територіальних громад, удосконалення міжвідомчої взаємодії та впровадження сучасних підходів до соціального захисту дітей.

Структура роботи включає вступ, три розділи, які охоплюють теоретико-правові засади системи захисту прав дітей, аналіз діяльності служб у справах дітей на місцевому рівні, а також напрямки її вдосконалення, висновки та список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ДОКУМЕНТАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УСТАНОВИ

1.1. Теоретичні та практичні аспекти документаційного забезпечення установи в науковій літературі

Документаційне забезпечення діяльності установи є важливою складовою системи управління, оскільки забезпечує створення, обробку, рух, зберігання та використання документів у процесі реалізації управлінських функцій. В умовах цифрової трансформації суспільства особливої актуальності набувають питання вдосконалення систем документообігу, впровадження електронного документування та автоматизації управлінських процесів.

Теоретичні засади документаційного забезпечення управління висвітлено у працях багатьох вітчизняних науковців. Зокрема, Г. В. Асєєв розглядає документацію як основу інформаційного забезпечення управлінської діяльності та наголошує на необхідності комплексного підходу до управління документацією. Науковець визначає управління документацією як сукупність організаційних, технологічних та інформаційних процесів, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування установи через раціональне використання документної інформації [5]. У подальших дослідженнях автор розкриває методологічні засади корпоративного документообігу, акцентуючи увагу на стандартизації схем руху документів та визначенні вимог до їх організації [6].

Суттєвий внесок у розвиток теорії документаційного забезпечення зробили Ю. І. Палеха та О. Ю. Курикін, які досліджували складники систем документації офіційного походження. Автори зазначають, що система документації є впорядкованою сукупністю взаємопов'язаних документів, створених відповідно до встановлених правил і вимог. Вони підкреслюють важливість уніфікації документів та дотримання єдиних принципів їх оформлення для забезпечення ефективної управлінської діяльності [26].

Важливе значення для організації документаційного забезпечення мають нормативні вимоги щодо зберігання документів. Галузевий стандарт України «Документи з паперовими носіями. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги» визначає основні правила зберігання документів, умови забезпечення їх збереженості та порядок організації архівної справи в установах [9]. Дотримання цих вимог є необхідною умовою ефективного функціонування системи документаційного забезпечення.

Практичні аспекти організації документообігу розкриваються у дослідженнях О. Загорецької, яка аналізує основні етапи проходження вихідних документів в установах. Авторка підкреслює важливість чіткого регламентування процедур підготовки, погодження, реєстрації, відправлення та контролю виконання документів, що сприяє підвищенню ефективності управлінської діяльності [13].

Сучасний розвиток інформаційних технологій зумовив активне впровадження систем електронного документообігу. На думку О. В. Кравченко та А. А. Ткаченка, електронний документообіг є важливим інструментом підвищення ефективності управління підприємством, оскільки забезпечує оперативність обміну інформацією, скорочення витрат часу на обробку документів та підвищення рівня контролю за виконанням управлінських рішень [19].

Досліджуючи сучасні тенденції інформатизації, Н. В. Микитенко наголошує, що системи електронного документообігу є невід'ємним елементом цифрової трансформації організацій. Авторка відзначає, що використання таких систем дозволяє оптимізувати документообіг, підвищити продуктивність праці персоналу та забезпечити ефективне управління інформаційними ресурсами [22].

Питання правового регулювання електронного документообігу розглядає Н. П. Капітаненко. Дослідниця акцентує увагу на необхідності належного нормативно-правового забезпечення процесів створення, використання та зберігання електронних документів, а також застосування електронного підпису як засобу підтвердження автентичності документів [6]. У свою чергу, Т. Корольок

та Н. Рапа аналізують законодавчі аспекти діджиталізації документообігу, визначаючи основні переваги електронних систем, серед яких скорочення витрат, підвищення швидкості обробки інформації та зменшення ризику втрати документів. Разом із тим автори звертають увагу на окремі проблеми впровадження електронного документообігу, зокрема необхідність захисту інформації та підготовки персоналу до роботи з новими технологіями [18].

Проблематика організації ефективних систем електронного документообігу отримала подальший розвиток у роботі О. А. Андренко та О. О. Солодовнік. Науковці пропонують методичний підхід до формування ефективної системи електронного документообігу, який передбачає комплексне оцінювання бізнес-процесів установи, визначення потреб користувачів та впровадження сучасних програмних рішень для автоматизації роботи з документами [2].

Важливість електронного документообігу для сучасних організацій підкреслює також І. І. Матієнко-Зубенко, яка розглядає його як ключовий елемент забезпечення ефективної діяльності бізнес-структур. Науковиця зазначає, що використання електронних документів сприяє прискоренню управлінських процесів, покращенню якості інформаційного забезпечення та підвищенню конкурентоспроможності організацій [21].

Практичні питання автоматизації процесів обробки документів досліджують О. Плужник, Д. Березанська та Д. Коцур. Автори доводять, що впровадження інформаційних систем дозволяє значно підвищити ефективність роботи з документами, мінімізувати вплив людського фактора та забезпечити оперативний доступ до необхідної інформації [27].

Отже, аналіз наукової літератури свідчить, що документаційне забезпечення установи є складною багатокомпонентною системою, яка охоплює процеси створення, обробки, зберігання та використання документів. Сучасні наукові дослідження акцентують увагу на необхідності цифровізації документообігу, впровадження електронних систем управління документами, удосконалення нормативно-правового забезпечення та автоматизації документних процесів. Це створює передумови для підвищення ефективності

діяльності установ, забезпечення оперативності прийняття управлінських рішень та вдосконалення інформаційного забезпечення управління.

1.2. Методи та джерельна база дослідження

Для досягнення поставленої мети та вирішення визначених завдань у дипломній роботі використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження.

Теоретико-методологічною основою дослідження стали наукові праці вітчизняних учених з питань документаційного забезпечення управління, інформаційної діяльності, електронного документообігу та організації роботи органів місцевого самоврядування.

У процесі дослідження застосовано такі методи:

- аналіз і синтез – для опрацювання наукової літератури, нормативно-правових актів та узагальнення теоретичних підходів до документаційного та інформаційного забезпечення діяльності служби у справах дітей;
- системний метод – для розгляду документаційного та інформаційного забезпечення як цілісної системи взаємопов'язаних процесів і документних потоків;
- структурно-функціональний метод – для визначення особливостей організації документаційної діяльності служби у справах дітей, аналізу функцій окремих видів документів та інформаційних ресурсів;
- порівняльний метод – для зіставлення традиційних і сучасних підходів до організації документообігу та інформаційного забезпечення діяльності установ;
- метод документного аналізу – для дослідження нормативно-правових актів, організаційно-розпорядчої документації, номенклатури справ та інших документів, що регламентують діяльність служби у справах дітей;

- описовий метод – для характеристики організаційної структури та практики документаційного забезпечення діяльності служби у справах дітей Соколівської сільської ради Кропивницького району;
- метод узагальнення – для формулювання висновків і розроблення пропозицій щодо вдосконалення документаційного та інформаційного забезпечення діяльності служби.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти України, наукові публікації, матеріали діяльності Соколівської сільської ради Кропивницького району, а також внутрішня документація служби у справах дітей.

Джерельна база дослідження є важливою складовою наукової роботи, оскільки забезпечує об'єктивність аналізу документаційного та інформаційного забезпечення діяльності служби у справах дітей. Для досягнення поставленої мети було використано комплекс нормативно-правових, нормативно-методичних та документальних джерел, які регламентують організацію діяльності органів місцевого самоврядування та порядок ведення документації.

Першу групу джерел становлять нормативно-правові акти України, які визначають правові засади діяльності служби у справах дітей та організації документаційного забезпечення управління. До них належать Конституція України, закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про звернення громадян», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», «Про Національний архівний фонд та архівні установи», а також Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей». Важливе значення мають постанови Кабінету Міністрів України та відомчі нормативні акти, що регламентують організацію діловодства, архівного зберігання документів і функціонування електронного документообігу.

Другу групу джерел складають **національні стандарти та нормативно-методичні документи у сфері діловодства і документознавства**. Насамперед

це ДСТУ 4163:2020 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів», який визначає сучасні вимоги до створення та оформлення управлінських документів. Важливими джерелами є також Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, Перелік типових документів, що створюються під час діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, із зазначенням строків їх зберігання, а також інші нормативно-методичні акти у сфері документаційного забезпечення управління.

Третю групу джерел становить **управлінська документація Соколівської сільської ради Кропивницького району та служби у справах дітей**, яка дозволяє дослідити практичні аспекти організації документаційного та інформаційного забезпечення діяльності установи. До цієї групи належать статутні та організаційні документи, положення про службу у справах дітей, посадові інструкції працівників, номенклатура справ, інструкція з діловодства, розпорядження сільського голови, накази керівника служби, протоколи нарад, листування, довідки, акти, звіти про діяльність, журнали реєстрації документів, електронні бази даних та інші документи, що створюються в процесі виконання функцій служби.

Особливу цінність для дослідження мають документи поточного діловодства, які дають можливість проаналізувати документопотоки установи, порядок створення, руху, обліку та зберігання документів, а також оцінити рівень впровадження сучасних інформаційних технологій у діяльність служби у справах дітей.

Таким чином, джерельна база дослідження охоплює нормативно-правові акти, стандарти та нормативно-методичні документи, а також управлінську документацію Соколівської сільської ради і служби у справах дітей. Сукупність зазначених джерел забезпечує всебічне вивчення теоретичних і практичних аспектів документаційного та інформаційного забезпечення діяльності установи.

1.3. Законодавча основа захисту прав дітей в Україні

Захист прав дитини в Україні ґрунтується на комплексі нормативно-правових актів, які формують цілісну систему державної політики у сфері дитинства. Законодавча база включає міжнародні документи, ратифіковані Україною, національні закони, кодекси та підзаконні акти, що визначають механізми забезпечення, охорони та відновлення прав дітей [17; 29; 31]. Її основним завданням є гарантування кожній дитині сприятливих умов для розвитку, соціального захисту, виховання в сімейному середовищі та захисту від усіх форм насильства, експлуатації чи недбалого ставлення [29].

Провідне місце у формуванні стандартів правового захисту дітей посідає Конвенція ООН про права дитини (1989 р.), яка була ратифікована Україною у 1991 році [17]. Конвенція закріпила ключові принципи: пріоритет найкращих інтересів дитини, рівність у доступі до прав, обов'язок держави забезпечувати захист, розвиток, освіти й участь дітей у прийнятті рішень, що їх стосуються. Норми Конвенції стали фундаментом для побудови національного законодавства та визначили напрям державної політики у сфері захисту дитинства.

На конституційному рівні охорона дитинства гарантується Конституцією України, відповідно до якої сім'я, дитинство і молодь перебувають під особливою охороною держави (ст. 51). Це положення створює правову основу для прийняття галузевих законів і програм, спрямованих на реалізацію інтересів дітей у соціальній, освітній, медичній та правовій сферах.

Основним національним актом, що регламентує систему забезпечення прав дітей, є Закон України «Про охорону дитинства» (2001 р.) [2]. Він визначає правові, економічні та організаційні засади державної політики у сфері охорони дитинства, встановлює гарантії прав дітей на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист, проживання у сімейному середовищі. Закон також містить положення щодо захисту дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і визначає інструменти державної підтримки таких категорій [29].

Важливе значення має Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», який встановлює систему органів, що забезпечують реалізацію державної політики щодо захисту прав дітей на

місцевому рівні [30]. Він визначає повноваження служб у справах дітей, їх завдання у сфері соціального захисту, профілактики правопорушень, здійснення контролю за умовами виховання та проживання дітей, а також у сфері опіки та піклування. Цей закон є базовим для визначення функціонування служб у справах дітей територіальних громад, включаючи Соколівську сільську раду.

Суттєвий блок норм стосується сімейних правовідносин. Сімейний кодекс України встановлює порядок виникнення, зміни та припинення опіки й піклування, визначає права та обов'язки батьків щодо виховання дітей, регулює процедури усиновлення, позбавлення та поновлення батьківських прав [31]. Кодекс закріплює принцип пріоритетності сімейного виховання та необхідність забезпечення стабільних умов проживання дітей.

Окремі питання захисту прав дітей регламентуються Цивільним кодексом України, зокрема щодо майнових прав дітей, договорів щодо їхнього майна, представництва інтересів неповнолітніх. Крім того, Кримінальний кодекс України містить норми щодо відповідальності за злочини проти дітей — торгівлю людьми, насильство, втягнення у злочинну діяльність, експлуатацію тощо.

Особливе місце у правовому регулюванні займають постанови Кабінету Міністрів України, які визначають порядок здійснення окремих процедур [28; 32]. Однією з найбільш важливих є Постанова КМУ № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування», яка визначає порядок ведення обліку дітей, що потребують захисту, процедуру влаштування дітей у сімейні форми виховання, механізми ведення службових справ дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [28]. Інші постанови регулюють створення прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, патронату над дитиною, порядок взаємодії суб'єктів соціальної роботи.

Комплекс законодавчих документів також включає галузеві закони у сферах освіти, соціального захисту, охорони здоров'я та протидії насильству. Наприклад, Закони «Про соціальні послуги», «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про освіту» визначають механізми міжвідомчої

взаємодії, що є необхідною умовою ефективної роботи служб у справах дітей на рівні територіальних громад [24].

Узагальнюючи, законодавча база України у сфері захисту дітей є багаторівневою та інтегрованою, охоплює широкий спектр правовідносин і забезпечує правові гарантії розвитку, виховання і безпеки дітей. Вона формує основу діяльності служб у справах дітей, визначає повноваження місцевих органів влади, а також сприяє удосконаленню механізмів соціального захисту в умовах децентралізації та реформування системи соціальних послуг.

Окрему роль у формуванні законодавчої бази відіграють державні цільові програми, спрямовані на вдосконалення механізмів роботи з дітьми. Зокрема, Державна соціальна програма «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» передбачає впровадження комплексних заходів, спрямованих на профілактику соціального сирітства, підтримку сімей з дітьми та розвиток сімейних форм виховання [1].

Важливим елементом нормативного регулювання є також процедурні акти, що визначають порядок роботи фахівців служб у справах дітей та інших суб'єктів соціальної роботи. Наприклад, накази Міністерства соціальної політики та Міністерства освіти і науки деталізують алгоритми виявлення дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, порядок міжвідомчої взаємодії під час реагування на випадки домашнього насильства щодо дітей, проведення оцінки потреб дитини та її сім'ї. Це дозволяє забезпечити стандартизацію послуг та уніфікований підхід до прийняття рішень органами опіки та піклування.

Значна частина нормативних документів присвячена розвитку сімейних форм виховання, що є пріоритетним напрямом державної політики. Законодавство визначає механізми створення прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, влаштування дітей у патронатні сім'ї. Особлива увага приділяється підготовці кандидатів в усиновлювачі, формуванню банків даних дітей та осіб, які бажають усиновити, а також здійсненню контролю за умовами проживання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Також слід відзначити законодавчий блок, спрямований на захист дітей від насильства та експлуатації. Закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству» передбачає механізми взаємодії поліції, служб у справах дітей, закладів освіти та медичної сфери у випадках загрози життю чи здоров'ю дитини [29]. Також в українському законодавстві діють норми, що визначають відповідальність за жорстоке поводження з дітьми, сексуальну експлуатацію, торгівлю людьми та залучення неповнолітніх до злочинної діяльності.

У сфері соціального забезпечення діє Закон України «Про соціальні послуги», який визначає порядок надання допомоги сім'ям з дітьми, у тому числі соціального супроводу, кризового втручання, індивідуальних планів підтримки та реінтеграції [8]. Він створює правові умови для формування в громадах ефективних систем раннього втручання та профілактики соціального сирітства, що особливо важливо для об'єднаних територіальних громад, зокрема Соколівської.

Таким чином, нормативно-правова база України у сфері захисту прав дитини є складною системою взаємопов'язаних актів різного рівня. Її особливістю є багатогалузевість, що забезпечує охоплення всіх життєвих аспектів дитини — від виховання та освіти до соціальної підтримки та захисту від загроз. Водночас, постійні соціальні зміни та виклики, спричинені війною, вимагають подальшого оновлення законодавства та посилення повноважень органів місцевого самоврядування у реалізації політики захисту дітей.

Отже, законодавча база захисту прав дітей в Україні ґрунтується на поєднанні міжнародних стандартів, національних законів, підзаконних актів та галузевих норм, що регулюють усі аспекти життя дитини. Система правового забезпечення створює умови для реалізації принципу найкращих інтересів дитини, визначає структурні елементи державної політики та механізми діяльності служб у справах дітей. Разом з тим, сучасні виклики потребують подальшого вдосконалення нормативної бази, гармонізації процедур та підвищення ролі місцевих громад у забезпеченні ефективного захисту прав дітей.

1.4. Система органів та служб у справах дітей: структура та функції

Система органів та служб, відповідальних за забезпечення прав та законних інтересів дітей в Україні, становить багаторівневий механізм, у межах якого реалізуються державна політика у сфері охорони дитинства, профілактика соціального сирітства та підтримка дітей і сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах [29; 30]. З огляду на значний спектр завдань, які покладено на різні державні та муніципальні органи, питання розмежування повноважень, узгодженості їх діяльності та ефективної міжвідомчої взаємодії набуває особливої актуальності [4, с. 96].

У загальній системі захисту прав дітей ключову роль відіграє Кабінет Міністрів України, який визначає стратегічні напрями державної політики у сфері охорони дитинства, а також затверджує нормативно-правові акти, спрямовані на удосконалення механізмів виявлення дітей, що потребують соціального захисту, та забезпечення їх прав [28; 29]. Аналіз нормативних джерел засвідчує, що саме на рівні уряду закладаються адміністративні та організаційні передумови діяльності підпорядкованих органів.

Особлива роль належить Міністерству соціальної політики України, яке є провідним органом у сфері реалізації державної політики щодо дітей. Воно координує роботу служб у справах дітей, формує єдину методологію їх діяльності, розробляє механізми соціального захисту та підтримки дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування [1]. Окремим напрямом діяльності міністерства є ведення державних реєстрів, що забезпечують систематизацію даних про дітей зазначених категорій та створюють умови для прозорості процедур усиновлення і влаштування дітей у сімейні форми виховання [12].

Міністерство освіти і науки України здійснює забезпечення прав дитини в освітньому середовищі. До його компетенції входить впровадження механізмів інклюзивної освіти, запобігання проявам булінгу, організація захисту дітей у навчальних закладах та взаємодія з іншими органами щодо виявлення неповнолітніх, які потребують додаткової соціально-педагогічної уваги. Як свідчить практика, саме заклади освіти часто стають першими установами, що фіксують ознаки неблагополуччя в сім'ї чи порушення прав дитини [14].

Важливу роль у системі також виконують Міністерство охорони здоров'я України та його підвідомчі установи, які забезпечують реалізацію права дитини на охорону здоров'я, включно з раннім виявленням випадків насильства та недбалого ставлення. У сфері забезпечення правопорядку вагоме місце займає система органів Національної поліції України, зокрема підрозділи ювенальної превенції, що здійснюють профілактику правопорушень, роботу з групами ризику та оперативне реагування на факти порушення прав дітей [29].

У контексті реформи децентралізації значна частина повноважень у сфері забезпечення прав дітей була передана органам місцевого самоврядування. Саме на базовому рівні відбувається безпосередня реалізація державної політики у сфері охорони дитинства, що зумовлює зростання ролі служб у справах дітей у громадах.

Служби у справах дітей створюються при обласних, районних, міських, селищних та сільських радах і виконують комплекс завдань, спрямованих на забезпечення прав дітей та підтримку сімей, що опинилися у складних життєвих обставинах .

До ключових функцій цих служб у справах дітей належать:

- ведення обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [28];
- організація та здійснення контролю за умовами проживання та виховання дітей [5];
- участь у підготовці висновків для судових органів щодо позбавлення батьківських прав, визначення місця проживання дитини та інших питань, які потребують фахової оцінки [31];
- координація діяльності суб'єктів соціальної роботи, налагодження взаємодії між закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, поліцією [33];
- підготовка матеріалів для засідань комісій з питань захисту прав дитини [28];
- робота щодо створення та підтримки сімейних форм виховання (прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, наставництво).

Аналіз їхньої діяльності свідчить, що служби у справах дітей фактично є ключовою ланкою, через яку реалізується державна політика у сфері охорони дитинства на місцевому рівні [38]. Саме вони забезпечують оперативне реагування на випадки порушення прав дітей, здійснюють оцінку потреб дитини та сім'ї, а також забезпечують координацію між різними органами та установами.

Важливим елементом системи органів захисту прав дітей є комісії з питань захисту прав дитини, що утворюються при виконавчих комітетах місцевих рад. Комісії розглядають найскладніші питання, пов'язані з визначенням форм влаштування дітей, встановленням графіку спілкування з батьками, врегулюванням сімейних конфліктів, забезпеченням інтересів дитини у ситуації розлучення батьків. Як показує практика, взаємодія комісій з іншими суб'єктами соціальної роботи дозволяє більш комплексно оцінювати обставини, у яких перебуває дитина.

Ефективність механізмів захисту прав дітей значною мірою залежить від взаємодії між різними органами та службами. Взаємний обмін інформацією, проведення спільних обстежень, координація дій соціальних працівників, педагогів, медичних працівників та правоохоронних органів створюють умови для оперативного реагування на загрози правам дитини [33]. Останні роки характеризуються активним впровадженням мультидисциплінарного підходу, який дає змогу більш точно визначати потреби дитини та обирати оптимальні шляхи їх задоволення.

Висновки до Розділу I. Аналіз історіографії засвідчив, що питання документаційного та інформаційного забезпечення діяльності установ є предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців. У науковій літературі розкрито теоретичні засади документаційного забезпечення управління, особливості організації документообігу, функціонування систем електронного документообігу, а також проблеми цифровізації управлінської діяльності.

Для досягнення мети дослідження було використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, їх застосування забезпечило можливість комплексного вивчення теоретичних засад документаційного та

інформаційного забезпечення, аналізу практики організації роботи служби у справах дітей та розроблення пропозицій щодо її вдосконалення.

Джерельна база дослідження характеризується різноманітністю та репрезентативністю. Вона охоплює нормативно-правові акти України, національні стандарти та нормативно-методичні документи у сфері діловодства й архівної справи, а також управлінську документацію Соколівської сільської ради та служби у справах дітей. Використання зазначених джерел дало змогу всебічно дослідити організацію документаційного та інформаційного забезпечення діяльності служби, виявити наявні проблеми та визначити напрями їх подальшого вирішення.

Таким чином, система органів та служб у справах дітей в Україні являє собою комплексний та ієрархічно побудований механізм, у межах якого кожен орган виконує чітко визначені функції. Аналіз нормативної бази та практичної діяльності цих органів дає підстави констатувати наявність достатньо розгалуженої структури, здатної забезпечувати захист прав дітей на різних рівнях державного управління [36]. Водночас ефективність системи значною мірою залежить від узгодженості дій та належної координації між її елементами, що визначає актуальність подальшого вдосконалення міжвідомчої взаємодії.

РОЗДІЛ 2

ДІЯЛЬНІСТЬ СЛУЖБИ У СПРАВАХ ДІТЕЙ СОКОЛІВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ КРОПИВНИЦЬКОГО РАЙОНУ

2.1. Історія створення та організаційна структура служби у справах дітей

Система служб у справах дітей в Україні формувалася поступово, у відповідь на потребу держави забезпечити виконання міжнародних стандартів захисту прав дитини та підвищити ефективність взаємодії між органами влади різних рівнів. Ключові етапи становлення нинішньої моделі дитячого захисту пов'язані з імплементацією Конвенції ООН про права дитини, реформою місцевого самоврядування та децентралізацією, які визначили нові підходи до розподілу повноважень між центральними та місцевими органами влади. [17, с. 3–8].

На етапі до реформи децентралізації основні функції із захисту дітей виконували служби, що діяли при райдержадміністраціях. Після формування територіальних громад відповідні повноваження були передані органам місцевого самоврядування, що, у свою чергу, зумовило створення служб у справах дітей у складі громад. Ми можемо спостерігати тенденцію поступового переходу від централізованої моделі до локально орієнтованої, де органи громади безпосередньо відповідають за виявлення, облік, супровід та захист дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах.[16].

У межах цього процесу Служба у справах дітей Соколівської сільської ради сформувалась як структурний підрозділ, що реалізує державну політику у сфері захисту дітей відповідно до чинного законодавства. Її діяльність повністю відповідає типовій моделі роботи служб у складі територіальних громад, а функціональні напрямки охоплюють весь спектр завдань, визначених Законом України «Про охорону дитинства» та Законом «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» [29; 30].

У результаті аналізу нормативної бази ми прийшли до висновку, що формування системи служб у справах дітей в Україні можна поділити на три ключові етапи:

1. Інституційне закріплення (1990–2000 рр.), коли законодавство лише почало формувати модель органів опіки та підрозділів із захисту дітей.
2. Функціональний розвиток (2000–2014 рр.), пов'язаний з розширенням повноважень служб при райдержадміністраціях.
3. Децентралізація та трансформація (з 2014 р.), що передбачила формування служб у складі кожної територіальної громади.

Саме третій етап найбільше вплинув на сучасну модель, оскільки передав громадам право самостійно організовувати дитячий захист на своїй території. Це забезпечило більшу гнучкість, але водночас поставило перед невеликими громадами, зокрема сільськими, потребу оптимізації ресурсів та налагодження тісної взаємодії з іншими суб'єктами соціальної роботи.

Типова організаційна структура служб у справах дітей громад включає в свій склад:

- начальника служби;
- головного або провідного спеціаліста;
- спеціалістів із питань опіки та піклування;
- фахівців, відповідальних за профілактичну роботу з сім'ями;
- за потреби — юрисконсульта або спеціаліста з правової роботи.

Структура може варіюватися залежно від чисельності населення громади та обсягу роботи. Нами було простежено, що у сільських громадах штат зазвичай є компактнішим, проте спеціалісти виконують широкий спектр повноважень, що потребує високого рівня професійної підготовки.

Служба у справах дітей Соколівської сільської ради має структуру, наближену до типової: керівник служби здійснює загальну організацію, спеціалісти відповідають за документаційний супровід, моніторинг сімей, захист майнових прав дітей, участь у комісіях та представництво інтересів дітей у відповідних інституціях. Для Соколівської громади характерною є посилена взаємодія з закладами освіти та соціальними службами, що обумовлено

специфікою сільських територій і невеликою кількістю суб'єктів соціальної роботи [32].

Діяльність Служби у справах дітей Соколівської громади загалом відповідає державним стандартам, однак має низку локальних особливостей, які впливають на організацію роботи:

- перевагою є можливість персоналізованого підходу до кожної сім'ї завдяки відносно невеликій чисельності населення;
- позитивною тенденцією є активна взаємодія з освітніми закладами громади, що дозволяє оперативно виявляти випадки неналежного виконання батьківських обов'язків;
- викликом залишається необхідність оптимізації ресурсів та підвищення кадрового потенціалу у зв'язку з універсальністю функцій, які виконують спеціалісти служби. [17; 40; 41]

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що Служба у справах дітей Соколівської громади демонструє відповідність законодавчо визначеним завданням, однак потребує системного підсилення, що характерно для більшості служб сільських територіальних громад.

2.2. Основні напрями роботи служби: соціальний захист, профілактика, опіка і піклування

Діяльність служб у справах дітей в Україні базується на комплексному підході до забезпечення прав та інтересів дитини, що включає три ключові напрями: соціальний захист, профілактика правопорушень та складних життєвих обставин, опіка і піклування. Ці напрями визначаються законодавством і становлять основу функціональної моделі будь-якої служби незалежно від типу територіальної громади. Окрему увагу було приділено аналізу реалізації цих напрямів Службою у справах дітей Соколівської сільської ради, що дозволило простежити специфіку роботи у сільській місцевості.

Одним із важливих напрямів діяльності служби у справах дітей Соколівської сільської ради є своєчасне виявлення випадків, які можуть свідчити про порушення прав та законних інтересів дітей. Практична реалізація цього напрямку роботи розпочинається з отримання інформації про можливі проблеми

у сім'ї, неналежне виконання батьківських обов'язків, складні життєві обставини або інші фактори, що можуть негативно впливати на дитину.

Важливим джерелом такої інформації є звернення громадян, повідомлення установ, організацій, закладів освіти, медичних установ або інших суб'єктів взаємодії у сфері захисту прав дітей. На підставі отриманого звернення службою здійснюється аналіз викладених обставин, визначається необхідність проведення перевірки та вжиття відповідних заходів реагування.

Наведений у Додатку А документ є прикладом практичного застосування механізму звернення до служби у справах дітей. Його зміст демонструє, що звернення виступає не лише способом інформування органу влади про наявність проблеми, а й початковою стадією управлінського процесу щодо захисту прав дитини.

Після отримання такого документа працівники служби у справах дітей здійснюють оцінку ситуації, за необхідності проводять обстеження умов проживання дитини, організовують бесіди з батьками або іншими законними представниками, залучають представників інших суб'єктів соціального захисту та визначають подальший порядок роботи з сім'єю.

Аналіз практики діяльності служб у справах дітей свідчить, що саме своєчасне реагування на первинні сигнали про проблеми в сім'ї є одним із ключових факторів попередження погіршення становища дитини. У цьому контексті звернення громадян та інших суб'єктів є важливим інструментом раннього виявлення ризиків.

Разом із тим ефективність такого механізму залежить від налагодженої взаємодії служби з іншими установами громади. Отримана інформація повинна не просто реєструватися, а ставати підставою для комплексної оцінки потреб дитини та визначення конкретних заходів допомоги.

Таким чином, наведений документ демонструє практичний аспект діяльності служби у справах дітей Соколівської сільської ради, пов'язаний із реалізацією превентивної функції, виявленням проблемних ситуацій та організацією захисту прав дитини.

Приклад такого документа наведено у Додатку Б та Додатку В.

Головним змістом соціального захисту є забезпечення належних умов життя, виховання та розвитку дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах. До таких відносяться: сирітство, позбавлення батьківського піклування, насильство в сім'ї, безпритульність, ухилення батьків від виконання обов'язків, конфлікт із законом, інвалідність та інші фактори ризику.

У діяльності служб соціальний захист включає:

- ведення **банку даних** дітей, що потребують підтримки;
- обстеження умов проживання;
- моніторинг виконання батьківських обов'язків;
- участь у міжвідомчих комісіях;
- підготовку рішень органу опіки та піклування;
- забезпечення доступу дитини до соціальних, освітніх, медичних послуг.

У результаті аналізу роботи Служби у справах дітей Соколівської сільської ради нами було встановлено, що її діяльність відповідає загальнодержавним підходам, однак має низку особливостей. Через компактність громади служба має можливість оперативно реагувати на кожен випадок — від надходження повідомлення до проведення обстеження.

До переваг діяльності служби на місцевому рівні слід віднести доступність для населення: батьки, педагоги, сусіди чи інші заявники можуть безпосередньо звернутися до спеціалістів. До викликів належить обмеженість технічних та кадрових ресурсів, що є типовим для сільських громад. Зокрема, під час проходження практики в Службі у справах дітей Соколівської сільської ради, ми спостерігали за тим, що один спеціаліст у Соколівській громаді виконує функції, які у великих містах розподілені між кількома працівниками.

Профілактична діяльність служб у справах дітей є важливою складовою запобігання соціальним ризикам.

Профілактика охоплює:

- виявлення дітей, схильних до правопорушень або ризикованої поведінки;
- індивідуальну профілактичну роботу із сім'ями;
- взаємодію з Національною поліцією, закладами освіти, медичними установами;

- контроль за виконанням батьками рекомендацій служб;
- направлення дітей та сімей на соціальний супровід до відповідних центрів.

Служба у справах дітей Соколівської громади має власну специфіку профілактичної роботи, зумовлену сільським характером території.

Зокрема:

- спеціалісти служби регулярно здійснюють **виїзди до віддалених населених пунктів**, що дозволяє своєчасно реагувати на випадки бездоглядності чи неблагополуччя;
- практикується **індивідуальна профілактика з підлітками**, які мають проблеми у школі, пропуски занять або прояви девіантної поведінки;
- налагоджено взаємодію з дільничними офіцерами поліції, що є особливо важливим у малих громадах.

Під час аналізу статистичних даних Служби у справах дітей Соколівської громади ми спостерігали тенденцію до зростання ролі профілактичної діяльності у формуванні безпечного середовища для дітей, оскільки саме раннє виявлення сімейних проблем дозволяє уникнути подальшої ескалації ситуацій, які можуть призвести до вилучення дитини або відкриття провадження органу опіки.

Тобто, ми можемо дійти до висновку, що опіка і піклування становлять один із найбільш відповідальних напрямів роботи служби, оскільки стосуються прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Функції служб у цій сфері включають:

- підготовку документів для надання статусу;
- добір та перевірку кандидатів у опікуни чи піклувальники;
- контроль за умовами проживання дітей в опікунських сім'ях;
- захист майнових і житлових прав дітей;
- внесення пропозицій до органу опіки щодо прийняття рішень.

Одним із важливих напрямів діяльності служби у справах дітей Соколівської сільської ради як структурного підрозділу, що забезпечує реалізацію повноважень органу опіки та піклування, є проведення оцінки умов проживання дітей та сімей, які потребують особливої уваги з боку державних органів.

Практичним документом, який використовується під час виконання зазначених завдань, є **акт обстеження умов проживання**. Цей документ складається уповноваженими працівниками служби у справах дітей або членами комісії після безпосереднього відвідування місця проживання дитини та проведення оцінки житлово-побутових умов сім'ї.

Основною метою складання акта є отримання об'єктивної інформації щодо:

- фактичних умов проживання дитини;
- забезпечення її базових потреб;
- наявності належних умов для виховання та розвитку;
- взаємовідносин між членами сім'ї;
- можливості виконання особами обов'язків щодо утримання та виховання дитини.

У документі зазначаються відомості про адресу проживання, характеристику житлового приміщення, кількість кімнат, санітарний стан житла, наявність необхідних меблів, побутових умов та інших факторів, що можуть впливати на рівень забезпечення прав та інтересів дитини.

Окреме значення має розділ акта, у якому фіксуються умови, створені для виховання та розвитку дитини. У ньому працівники служби оцінюють можливість забезпечення освітніх, фізичних, психологічних та соціальних потреб дитини.

Також акт містить інформацію про осіб, які проживають за відповідною адресою, їх родинні зв'язки з дитиною, а також результати бесіди з членами сім'ї щодо готовності виконувати обов'язки з виховання та догляду.

Практичне значення цього документа полягає в тому, що він використовується службою у справах дітей під час:

- підготовки висновків органу опіки та піклування;
- вирішення питань щодо встановлення опіки або піклування;
- розгляду можливості створення прийомної сім'ї чи дитячого будинку сімейного типу;
- оцінки умов проживання дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах;

- здійснення контролю за дотриманням прав дітей у сімейному середовищі.

Таким чином, акт обстеження умов проживання є одним із ключових практичних механізмів діяльності служби у справах дітей, оскільки дозволяє не лише зафіксувати фактичний стан сімейного середовища, а й забезпечити прийняття обґрунтованих рішень щодо подальшого захисту прав та законних інтересів дитини.

Приклад такого документа наведено у (Додаток Г).

В сучасних умовах Служба у справах дітей Соколівської громади особливе значення має контроль за використанням майна дітей та збереженням їх житлових прав, оскільки у сільській місцевості значна частина дітей має у власності нерухомість або земельні ділянки, що потребує відповідного контролю.

Також, Служба у справах дітей Соколівської громади бере участь у супроводі усиновлень, підготовці висновків щодо доцільності усиновлення та контролі за умовами проживання дітей у прийомних сім'ях, якщо такі створені на території громади.

Проведеним нами аналізом встановлено, що діяльність служб у справах дітей у частині соціального захисту, профілактики правопорушень та здійснення опіки і піклування має комплексний та міжвідомчий характер. Робота спрямована передусім на захист прав дитини, створення безпечного середовища, раннє виявлення ризиків та забезпечення стабільної форми сімейного виховання. Водночас на практиці простежуються проблеми, пов'язані з надмірним навантаженням на фахівців, обмеженими ресурсами, недостатньою міжінституційною координацією та нерівномірністю застосування сучасних підходів у різних громадах.

Важливим елементом системи захисту прав дітей на рівні територіальної громади є діяльність комісії з питань захисту прав дитини при виконавчому комітеті сільської ради. Такий колегіальний орган забезпечує розгляд найбільш важливих питань, що стосуються забезпечення прав, свобод та законних інтересів дітей, а також здійснює підготовку пропозицій для прийняття відповідних управлінських рішень.

Практичним прикладом такої діяльності є протокол засідання комісії з питань захисту прав дитини при виконавчому комітеті Соколівської сільської ради, наведений у Додатку Д. Зміст документа демонструє реальний механізм розгляду питань, пов'язаних із захистом прав дітей, та порядок прийняття рішень у межах компетенції органу місцевого самоврядування.

Аналіз зазначеного протоколу свідчить, що предметом розгляду комісії можуть бути різні категорії питань, які потребують державного втручання та спеціального контролю. Зокрема, у документі розглядаються питання щодо надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, продовження перебування дітей у сім'ї патронатного вихователя, надання дозволу на вчинення правочинів щодо майна малолітніх дітей, а також вирішення питань щодо отримання медичної допомоги дитиною.

Особливе значення має розгляд питання щодо надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. У цьому випадку комісія здійснює оцінку наявних документів, аналізує відповідність ситуації вимогам законодавства та формує рекомендації виконавчому комітету щодо можливості або неможливості прийняття відповідного рішення.

Окремим напрямом роботи комісії є забезпечення захисту майнових прав дітей. Як видно з протоколу, одним із питань розгляду було надання дозволу законному представнику на вчинення правочину щодо земельної ділянки, яка належить малолітній дитині. Така процедура має важливе значення, оскільки законодавство встановлює додатковий контроль за будь-якими діями, які можуть вплинути на майнові права неповнолітніх осіб.

Практична діяльність комісії також охоплює питання альтернативних форм виховання дітей, зокрема патронату. Розгляд питання про продовження перебування дітей у сім'ї патронатного вихователя свідчить про реалізацію принципу пріоритетності сімейного виховання та необхідності забезпечення дитині стабільного середовища на період подолання складних життєвих обставин.

Важливим аспектом роботи комісії є міжвідомча взаємодія. Під час розгляду питань можуть залучатися представники служби у справах дітей,

соціальних служб, закладів охорони здоров'я, правоохоронних органів та інших установ. Такий підхід дозволяє здійснювати комплексну оцінку ситуації та приймати рішення з урахуванням найкращих інтересів дитини.

Необхідно зазначити, що протокол засідання комісії є не лише документом фіксації прийнятих рішень, а й важливим джерелом аналізу практичної діяльності служби у справах дітей. Він відображає послідовність роботи: надходження інформації або звернення, розгляд питання уповноваженими особами, обговорення обставин, прийняття рішення та визначення відповідальних за його виконання.

Таким чином, діяльність комісії з питань захисту прав дитини є одним із ключових механізмів реалізації державної політики у сфері охорони дитинства на місцевому рівні. Наведений у **Додатку 5** протокол підтверджує, що служба у справах дітей Соколівської сільської ради виконує не лише консультативні функції, а й забезпечує практичне вирішення конкретних ситуацій, пов'язаних із захистом прав та інтересів дітей.

Отже, діяльність Соколівської служби у справах дітей у загальних рисах відповідає вимогам законодавства та типовим напрямом роботи. Разом із тим виявлено певні організаційні та процедурні особливості, які свідчать про наявність потреби в подальшому посиленні профілактичної роботи, удосконаленні механізмів соціального супроводу та стандартизації взаємодії з іншими суб'єктами захисту прав дитини.

2.3. Аналіз діяльності служби у справах дітей за останні роки

Під час практичного аналізу офіційних річних звітів служб у справах дітей та узагальнених матеріалів Національної соціальної сервісної служби було встановлено, що діяльність органів опіки та піклування характеризується зростанням навантаження та розширенням спектра завдань у сфері забезпечення найкращих інтересів дитини. Зокрема, останні роки демонструють тенденцію до поступового збільшення кількості звернень громадян, повідомлень правоохоронних органів і закладів освіти. За підсумками аналізу визначено, що загальна кількість звернень становила 196 штук, що на 30 % більше порівняно з попереднім роком.

Нами було встановлено, що кількість дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, також має тенденцію до зростання. Так, протягом досліджуваного періоду на облік було взято більше 200 дітей в області, з яких значна частина потребувала індивідуального супроводу соціальними службами. Показники сімей, віднесених до категорії таких, що потребують допомоги, становили 80 сімей, що свідчить про підвищення навантаження на фахівців служб [1].

У рамках роботи щодо захисту прав дітей служби у справах дітей проводили обстеження умов проживання неповнолітніх. За результатами аналізу виявлено, що кількість проведених обстежень за рік досягла 95 з яких 16 завершилися складенням актів реагування. Під час перевірок службами задокументовано найпоширеніші порушення: неналежне забезпечення дітей харчуванням та медичним доглядом, залишення неповнолітніх без нагляду, проживання в умовах, що становлять ризик для життя і здоров'я [1].

Тобто значна частина діяльності служб становить робота щодо запобігання вилученню дітей з сімей. Зокрема, у результаті взаємодії з центрами соціальних служб, закладами освіти та медичними установами у 6 випадках вдалося запобігти відібранню дитини у батьків.

Разом із тим у 4 випадках все ж було прийнято рішення про тимчасове вилучення неповнолітніх через реальну загрозу їхньому життю чи здоров'ю [31; 28].

У сфері опіки та піклування простежується стабільність кількісних показників. Протягом аналізованого періоду над дітьми було встановлено 19 нових форм опіки/піклування, а загальна кількість дітей, що перебувають під опікою, становила 7 осіб. Під час перевірок умов проживання служби виявляли окремі випадки порушення обов'язків опікунів, що у 4 ситуаціях вимагало додаткових заходів впливу [1; 31].

У ході дослідження було зібрано типові приклади звернень, що потребували втручання служби: ситуації насильства в сім'ї; конфлікти між батьками й дітьми; ухилення батьків від виконання своїх обов'язків; залишення дітей без нагляду; проживання у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння

дорослих. Сукупно таких випадків було зафіксовано 9, і частка ситуацій, які вимагали негайного реагування, становила 6 %. [1; 40].

Особлива увага приділяється взаємодії служб у справах дітей територіальних громад. Під час порівняння діяльності загальних служб із роботою Соколівської сільської служби у справах дітей нами було встановлено, що характер звернень, функції та типові проблемні категорії дітей загалом збігаються із загальноукраїнськими тенденціями. Соколівська служба також здійснює щорічний облік дітей, проводить інспектування сімей, взаємодіє з поліцією, закладами освіти та соціальними службами. [7; 22; 41]

Специфіка роботи Соколівської служби полягає в тому, що значний акцент робиться на профілактичній діяльності, зокрема проведенні роз'яснювальної роботи з батьками, організації повторних перевірок та складанні індивідуальних планів подолання складних життєвих обставин. Такий підхід загалом відповідає державним рекомендаціям, але потребує розширення кадрового ресурсу та підвищення ефективності міжвідомчої взаємодії [33].

У ході проведеного нами аналізу статистичних матеріалів та звітів було встановлено, що діяльність служб у справах дітей, включно зі службою Соколівської сільської ради, демонструє послідовне зростання навантаження та ускладнення спектра вирішуваних завдань. Зокрема, з'ясовано, що кількість звернень громадян, повідомлень про можливі порушення прав дітей, а також випадків, коли неповнолітні опиняються у складних життєвих обставинах, має тенденцію до збільшення. Це свідчить як про підвищення рівня виявлення таких ситуацій, так і про актуалізацію проблем соціального неблагополуччя в сім'ях [40].

Ключовими напрямками роботи Служби у справах дітей Соколівської громади залишаються: проведення обстежень умов проживання дітей, профілактична діяльність, реагування на повідомлення про загрозу життю і здоров'ю неповнолітніх, а також організація опіки та піклування. Водночас у структурі звернень домінують випадки неналежного виконання батьківських обов'язків та сімейного неблагополуччя, що вимагає посилення профілактичних інтервенцій та міжвідомчої координації [29; 28; 4].

Аналіз роботи Соколівської служби у справах дітей показав, що її діяльність загалом відповідає загальноукраїнським тенденціям. Звіти громади демонструють активну профілактичну роботу, регулярність проведення обстежень та стабільні показники щодо кількості дітей у складних життєвих обставинах. Разом із тим з'ясовано, що служба відчуває ті самі проблеми, що й інші громади: недостатня кадрова забезпеченість, значне навантаження на одного фахівця, обмеженість фінансових ресурсів, а також потреба у більш тісній співпраці з освітніми та медичними установами [1; 14].

З урахуванням отриманих результатів можемо зробити висновок, що підвищення ефективності роботи служби у справах дітей можливе через:

- удосконалення системи раннього виявлення сімей, які перебувають у кризі;
- розширення профілактичної діяльності та впровадження сучасних підходів соціальної роботи;
- забезпечення належного кадрового потенціалу;
- зміцнення партнерських зв'язків між службою Соколівської громади та іншими суб'єктами соціальної роботи;
- цифровізацію процесів обліку, моніторингу та взаємодії.

Служба у справах дітей Соколівської сільської ради є ключовим елементом місцевої системи захисту прав дитини, діяльність якої загалом відповідає державним стандартам, визначеним чинним законодавством. Історія її формування відображає загальноукраїнські тенденції розвитку органів опіки та піклування — від централізованої моделі, що функціонувала при районних державних адміністраціях, до сучасної децентралізованої системи, де провідна роль належить органам місцевого самоврядування. Було встановлено, що саме передача повноважень громадам створила умови для персоналізованого підходу до захисту дітей, але водночас поставила нові виклики щодо кадрової та ресурсної забезпеченості служб.

Аналіз статистичних показників засвідчив зростання кількості звернень громадян і повідомлень про порушення прав дітей, що свідчить про збільшення потреби в роботі служби та загострення соціальних проблем. Було виявлено, що значна частина випадків стосується неналежного виконання батьківських

обов'язків, сімейного неблагополуччя та ризикованої поведінки підлітків. Робота Соколівської служби відображає загальноукраїнські тенденції: зростання навантаження, інтенсивність профілактичної діяльності та потребу в розширенні міжвідомчої взаємодії.

Таким чином, ми дійшли до висновку, що діяльність Служби у справах дітей Соколівської сільської ради є загалом ефективною, системною та такою, що відповідає законодавчо визначеним завданням. Водночас виявлено низку викликів, характерних для більшості служб територіальних громад: недостатня кадрова забезпеченість, необхідність підвищення професійної компетентності фахівців, обмеженість ресурсів та потреба в оптимізації механізмів соціального супроводу. Підвищення ефективності діяльності служби можливе за умови посилення профілактичної роботи, удосконалення міжвідомчої співпраці, впровадження сучасних моделей соціальної підтримки сімей та розширення ресурсного потенціалу органу опіки.

Висновки до розділу 2. Узагальнення отриманих даних дає підстави для комплексної оцінки функціонування служби в умовах децентралізації та трансформації системи захисту прав дитини в Україні.

Ми з'ясували, що сучасна система служб у справах дітей сформувалася внаслідок поетапного розвитку — від інституційного становлення у 1990–2000 роках до функціонального розширення у 2000–2014 роках та подальшої децентралізації, що розпочалася з 2014 року. Саме третій етап став визначальним, оскільки забезпечив передачу ключових повноважень на рівень територіальних громад і сформував сучасну модель локального захисту прав дитини.

Таким чином, ми дійшли до висновку, що організаційна структура Служби у справах дітей Соколівської сільської ради загалом відповідає типовій моделі та включає керівника і фахівців, які забезпечують виконання функцій із захисту прав та інтересів дітей, ведення обліку, здійснення профілактичної роботи, а також представництво інтересів неповнолітніх у відповідних інституціях. Водночас встановлено, що у сільських громадах така структура є компактнішою, що зумовлює розширене коло обов'язків кожного спеціаліста.

У ході аналізу основних напрямів діяльності служби нами було з'ясовано, що соціальний захист, профілактика правопорушень та опіка і піклування становлять взаємопов'язану систему заходів, спрямованих на забезпечення найкращих інтересів дитини. Було встановлено, що служба здійснює комплексну роботу з виявлення сімей у складних життєвих обставинах, контролю умов проживання дітей, профілактики девіантної поведінки та забезпечення прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Під час аналізу практичної діяльності Служби у справах дітей Соколівської громади ми зафіксували той факт, що її робота загалом відповідає державним стандартам, однак має низку локальних особливостей. Зокрема, перевагою є оперативність реагування та можливість індивідуального підходу до кожної сім'ї, тоді як основними викликами залишаються обмеженість кадрових ресурсів, високе навантаження на фахівців та потреба у посиленні міжвідомчої взаємодії.

Аналіз статистичних матеріалів та звітності свідчить про тенденцію до зростання кількості звернень громадян і випадків, пов'язаних із порушенням прав дітей та перебуванням їх у складних життєвих обставинах. Ми дійшли до висновку, що така динаміка одночасно відображає як підвищення рівня виявлення проблем, так і актуалізацію соціальних ризиків у сімейному середовищі.

Отже, проведене дослідження дозволяє стверджувати, що Служба у справах дітей Соколівської сільської ради є важливим елементом системи захисту прав дитини на місцевому рівні та загалом ефективно виконує покладені на неї функції. Водночас нами було з'ясовано, що підвищення ефективності її діяльності потребує подальшого вдосконалення механізмів раннього виявлення кризових сімей, розширення профілактичної роботи, зміцнення кадрового потенціалу та посилення міжвідомчої координації.

Таким чином, узагальнюючи результати розділу, ми можемо зробити висновок, що сучасна модель діяльності служб у справах дітей, зокрема на рівні територіальних громад, є дієвою та адаптивною, однак потребує подальшого системного розвитку відповідно до зростаючих соціальних викликів.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СЛУЖБИ У СПРАВАХ ДІТЕЙ СОКОЛІВСЬКОЇ ГРОМАДИ

3.1. Виявлені проблеми у роботі служби (кадрові, фінансові, правові, організаційні)

У ході проведеного нами аналізу було встановлено, що діяльність служб у справах дітей в умовах воєнного стану зазнала суттєвого ускладнення, що проявляється як у збільшенні кількості дітей, які потребують захисту, так і в істотному навантаженні на працівників. Дослідження показало, що на місцевому рівні, зокрема у Соколівській сільській територіальній громаді, служба у справах дітей стикається з рядом системних проблем, які мають комплексний характер і потребують першочергового вирішення .

Під час роботи нами було з'ясовано, що більшість служб у справах дітей у громадах функціонують із мінімально допустимою чисельністю персоналу . Це стосується і Соколівської сільської ради, де кількість працівників не відповідає реальному масштабові завдань. Воєнний стан посилив цю проблему: частина фахівців була мобілізована, інші вимушено змінили місце проживання. У результаті на одного спеціаліста припадає надмірна кількість сімей, дітей ВПО та випадків, які потребують реагування [1; 40].

Кадровий дефіцит також ускладнює здійснення профілактичної роботи та супервізії, що є критично важливими для запобігання вторинній віктимізації дітей. Нами було встановлено, що фахівці часто змушені працювати в стресових умовах, без належної психологічної підтримки, що негативно позначається на якості роботи .

У процесі вивчення ситуації ми з'ясували прикру тенденцію, що фінансування служб у справах дітей на сьогодні залишається мінімальним. Бюджет громад, зокрема Соколівської, переорієнтований на оборонні та критичні потреби, унаслідок чого соціальний сектор відчуває значні обмеження. Все це призводить до таких наслідків:

- відсутність коштів на підвищення кваліфікації працівників;
- обмеженість ресурсів для організації виїздів, обстежень сімей та

- брак матеріальної підтримки для сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах;
- відсутність достатньої кількості транспорту, техніки, пального, доступу до якісного інтернету, що особливо актуально під час бойових дій.

Тому, обмежене фінансування негативно впливає на можливість забезпечення альтернативних форм сімейного виховання. Служба у справах дітей Соколівської громади намагається знайти потенційних опікунів та прийомні сім'ї для дітей, які втратили батьків або були евакуйовані з тимчасово окупованих територій, однак недостатність фінансових стимулів суттєво ускладнює цей процес .

Одним з найбільш критичних викликів воєнного часу є різке збільшення кількості дітей, які залишилися без батьківського піклування, а також сімей, що постраждали внаслідок бойових дій. До Соколівської громади, як і до більшості громад Кропивницького району, прибувають ВПО, зокрема сім'ї з дітьми, які втекли з районів бойових дій .

Це створює низку проблем:

- діти, які втратили одного або обох батьків і потребують термінового влаштування;
- діти, які пережили окупацію, мають психологічні травми, порушення адаптації;
- сім'ї ВПО, у яких складні матеріальні умови, що збільшує ризики занедбання;
- необхідність термінового юридичного супроводу для оформлення статусів сиріт, позбавлених батьківського піклування, встановлення опіки [29].

Служба у справах дітей Соколівської громади робить усе можливе для влаштування дітей у сімейні форми виховання, уникаючи направлення до інституційних закладів (інтернатів) [41, с. 123–126]. Проте безпосередній пошук сімей ускладнений як недостатністю охочих, так і бюрократичними перепонами, що виникли в умовах скорочення персоналу та воєнного стану [38].

Під час своєї діяльності Служба у справах дітей Соколівської громади ускладнюється порушеннями логістики: перебоями зі зв'язком, нестача транспорту, обмеження пересування в окремих районах, відсутність

електропостачання або стабільного інтернету. Все це безпосередньо впливає на можливість оперативного реагування .

Також були виявлені наступні проблеми, що заважають повноцінному функціонуванню Служби у справах дітей Соколівської громади, а саме:

- затримка проходження документів між різними установами;
- несвоєчасне отримання інформації від освітніх та медичних закладів;
- неможливість організувати регулярні комісійні виїзди;
- неповний перехід на електронні реєстри через нестачу техніки.

Для прикладу: у 2023 році під час роботи з сім'єю ВПО Служба у справах дітей Соколівської громади стикнулася з тим, що обстеження умов проживання було відкладено двічі через відсутність транспорту та аварійні відключення електроенергії. Унаслідок цього вирішення питання влаштування дитини під опіку тривало понад місяць.

Нами було з'ясовано, що у воєнний час значна частина нормативних процедур була тимчасово спрощена, проте це створило додаткові. Служби у справах дітей часто стикаються з:

- неоднозначним тлумаченням окремих норм під час оформлення статусів дітей;
- затримками у взаємодії з органами юстиції та судами;
- відсутністю єдиних тимчасових стандартів роботи в умовах воєнного стану;
- потребою швидкого вирішення питань, для яких процедура традиційно є тривалою.

Особливо проблемним є взаємодія з родинами, які перебувають на окупованих територіях або виїхали за кордон. Встановлення юридичного статусу дитини в таких випадках потребує додаткових підтверджень, які отримати майже неможливо.

У процесі проведення профілактичної роботи Службою у справах дітей Соколівської громади було виявлено родину внутрішньо переміщених осіб, яка прибула до громади після деокупації їхнього населеного пункту. Сім'я складалася з матері та двох неповнолітніх дітей молодшого шкільного віку. Батько дітей загинув під час бойових дій, що спричинило значні психологічні та

матеріальні труднощі. Мати перебувала у важкому емоційному стані, не мала регулярної роботи, а відсутність стабільного житла та доходів створювала ризики неналежного забезпечення базових потреб дітей.

Під час первинного відвідування було зафіксовано такі проблеми:

- нестабільні умови проживання — родина тимчасово мешкала у приватному секторі в будинку, що потребував ремонту [1];
- емоційна нестабільність матері, зумовлена пережитими травмами та втратою годувальника ;
- ризик психологічної ізоляції дітей, які тривалий час перебували без соціалізації та не відвідували шкільні заходи;
- брак доступу до спеціалізованих послуг, оскільки інфраструктура громади була частково зруйнована, а служба — обмежена у фінансуванні, транспорті та кадровому забезпеченні.

За умов мінімальних ресурсів, а саме: відсутності окремого соціального транспорту, нестачі фінансування на цільову допомогу та обмежених можливостей залучення сторонніх фахівців, працівники служби здійснили ряд кроків, що дозволили стабілізувати ситуацію. Працівники Служби у справах дітей Соколівської громади власними силами організували неодноразові консультації, під час яких роз'яснили їй механізми отримання статусу сім'ї загиблого військовослужбовця, порядок оформлення соціальних виплат, а також надали психологічну підтримку в межах своїх компетенцій [1; 12].

Служба налагодила комунікацію з волонтерським центром та благодійною організацією громади, завдяки чому родина отримала необхідні набори гуманітарної підтримки, сезонний одяг та базові продукти харчування.

Працівниками служби була проведена координація зі школою, у результаті чого дітей включили до групи психоемоційної підтримки, яку проводив шкільний психолог. Це дало можливість відновити соціалізацію та налагодити навчальний процес.

Після консультацій з органами місцевого самоврядування родині було запропоновано інший варіант тимчасового житла у кращому технічному стані, що значно покращило умови перебування дітей [16].

Спеціалісти Служби у справах дітей Соколівської громади допомогли зібрати документи, заповнити заяви та передати їх до відповідних структур. У результаті мати отримала статус, що дає право на додаткові державні виплати та пільги.

Попри вкрай обмежені ресурси Службою у справах дітей Соколівської громади було досягнуто:

- стабілізації емоційного стану матері;
- своєчасного оформлення необхідних соціальних виплат;
- повернення дітей до освітнього середовища;
- покращення житлових умов;
- усунення ризиків соціального сирітства.

Цей випадок демонструє, що навіть за умов мінімального фінансування, кадрового дефіциту та високого навантаження в умовах війни, фахівці служби у справах дітей здатні забезпечити ефективний соціальний супровід і запобігти негативним наслідкам завдяки професіоналізму, злагодженій роботі та максимальному використанню доступних локальних ресурсів.

Проведений нами аналіз засвідчує, що діяльність служби у справах дітей у сучасних умовах воєнного стану супроводжується суттєвими кадровими, фінансовими, організаційними та правовими труднощами. Найбільш критичними чинниками залишаються мінімальне фінансування, надмірне навантаження на фахівців, збільшення кількості випадків соціального сирітства та дітей, які потребують невідкладного захисту, а також ускладнена логістика та комунікація з сім'ями, що переміщуються між громадами. Особливо актуальними є виклики, пов'язані з роботою з ВПО, дітьми, які втратили батьків унаслідок війни, та сім'ями, що пережили окупацію або бойові дії [12; 38, с. 21–29].

Разом із тим встановлено, що навіть за умов суттєвих обмежень служби демонструють здатність ефективно реагувати на кризові випадки завдяки фаховості спеціалістів, міжвідомчій взаємодії та оптимальному використанню ресурсів громади. Це свідчить про наявність потужного потенціалу, який за

належної підтримки може забезпечити суттєве підвищення ефективності системи захисту дітей на місцевому рівні [14].

У межах проведеного аналізу нами було розглянуто можливість практичної реалізації частини запропонованих заходів, що можуть суттєво підвищити ефективність роботи служби у справах дітей Соколівської громади. Одним із ключових напрямів удосконалення визначено впровадження цифрових інструментів, зміцнення міжвідомчої комунікації, залучення зовнішнього фінансування та розширення участі громади у процесах захисту дітей [45].

Передусім нами було запропоновано впровадження електронної системи обліку сімей і дітей, які потребують соціального захисту. Реалізація такого рішення дає змогу систематизувати та уніфікувати інформацію, що в подальшому скорочує час на ухвалення рішень, зменшує кількість помилок у документації та прискорює реагування на випадки загрози для дитини. За рахунок цифровізації забезпечується можливість відстеження динаміки роботи з конкретною сім'єю, що суттєво полегшує аналіз результативності заходів соціального супроводу.

Додатково нами було визначено, що укладання оновлених алгоритмів взаємодії між службою у справах дітей Соколівської громади, закладами освіти, охорони здоров'я та правоохоронними органами здатне оптимізувати процес передачі інформації про дітей, які можуть перебувати у складних життєвих обставинах. Упровадження стандартизованих електронних форм повідомлення зменшує часові затримки, характерні для паперового документообігу, та сприяє ранньому виявленню ризиків [45; 46].

Нами було акцентовано увагу на доцільності залучення грантової та благодійної підтримки, що особливо актуально в умовах обмеженого місцевого бюджету та зростання навантаження на фахівців під час воєнного. У разі успішного отримання грантового фінансування громада може забезпечити спеціалістів необхідними технічними засобами (зокрема ноутбуками, мобільними роутерами, засобами для виїзної роботи), покрити витрати на транспорт, а також організувати підвищення кваліфікації персоналу з актуальних напрямів соціальної роботи [42; 1; 36, с. 201–205].

Окрему увагу було приділено можливості створення локальної волонтерської ініціативи. Формування групи підготовлених волонтерів дозволило б частково компенсувати кадровий дефіцит та підсилити роботу служби у питаннях гуманітарної допомоги, організації заходів для дітей, а також психологічної підтримки сімей, що пережили втрату, евакуацію або окупацію. Такий підхід створює додатковий ресурс без необхідності залучення значного фінансування, що відповідає реаліям діяльності служби у справах дітей Соколівської громади [40; 4, с. 73–80].

Узагальнюючи наведений приклад, можна констатувати, що навіть часткове впровадження запропонованих заходів здатне помітно оптимізувати роботу служби. Поєднання цифровізації, міжвідомчої взаємодії, зовнішнього фінансування та волонтерської підтримки формує комплексну модель, яка посилює здатність громади реагувати на виклики воєнного часу та ефективно забезпечувати права і безпеку дітей [4].

Отже ми можемо дійти до висновку, що практичне застосування окремих удосконалень створює підґрунтя для суттєвого покращення діяльності служби у справах дітей Соколівської громади. Реалізація таких заходів сприяє підвищенню оперативності, зменшенню інституційного навантаження, зміцненню професійних можливостей фахівців та розширенню соціальної підтримки дітей і сімей. Отримані результати підтверджують доцільність подальшого розвитку цих компонентів у структурі соціального захисту громади.

3.2. Перспективні напрями розвитку: партнерство з освітніми та медичними установами, цифровізація процесів, соціальні проєкти.

Перспективний розвиток служби у справах дітей Соколівської громади передбачає розширення співпраці з освітніми та медичними установами, упровадження цифрових технологій у щоденну діяльність та активізацію участі у соціальних проєктах місцевого, регіонального й міжнародного рівня [33; 45; 4, с. 96–103]. Налагодження системної взаємодії з закладами освіти дає можливість оперативніше виявляти дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах,

отримувати актуальну інформацію про їхню поведінку, емоційний стан, успішність та потреби. Практика спільного супроводу сімей уже застосовується: педагогічні працівники інформують службу про випадки булінгу, пропуски занять без поважних причин, ознаки сімейної дезадаптації, після чого фахівці проводять оцінку ризиків та організовують соціальний супровід.

Співпраця з медичними установами є ключовою у питаннях охорони здоров'я дітей, проходження медичних оглядів, оцінки психоемоційного стану, підтвердження стану занедбаності чи недогляду [24]. Медичні працівники надають інформацію щодо дітей, які не отримують необхідного лікування або вакцинації, мають ознаки насильства, що дозволяє службі своєчасно реагувати та ініціювати відповідні заходи. У кількох випадках ефективною виявилась взаємодія із центрами первинної медико-санітарної допомоги, де сім'ям надавали консультації щодо умов догляду за дітьми та попередження кризових ситуацій.

Перспективний напрям – цифровізація управлінських процесів, що включає створення електронних профілів дітей, автоматизацію ведення облікових справ, уніфікацію документів та впровадження онлайн-сповіщень для закладів освіти, медицини та соціального захисту [45; 46]. Такі інструменти забезпечують зменшення адміністративного навантаження та підвищення оперативності передачі інформації між суб'єктами взаємодії. Цифрові платформи дозволяють уникати дублювання даних, мінімізувати людський фактор та своєчасно відстежувати терміни виконання рішень органу опіки та піклування.

Окремого значення набуває участь у соціальних проєктах, що спрямовані на підтримку дітей із сімей ВПО, дітей, які втратили батьків унаслідок війни, та дітей із малозабезпечених чи кризових сімей. Завдяки підтримці благодійних фондів та громадських організацій у громаді запускаються програми забезпечення дітей одягом, засобами навчання, психологічною підтримкою, а також проєкти щодо наставництва та підготовки молоді до самостійного життя. Розвиток партнерств із міжнародними організаціями (UNICEF, Save the Children,

Caritas та ін.) відкриває можливість отримувати технічну допомогу, пройти додаткове навчання фахівців та розширювати спектр доступних послуг.

У 2024 році служба розпочала реалізацію локального проєкту «Безпечне дитинство громади», спрямованого на раннє виявлення сімей, які потребують підтримки, шляхом проведення спільних виїздів фахівця служби у справах дітей, представника центру соціальних служб та працівника школи або сімейного лікаря [7; 41, с. 96–103]. Під час реалізації проєкту було виявлено понад десяток сімей, що потребували невідкладного соціального супроводу.

Одним із прикладів ефективної роботи стала ситуація з багатодітною родиною, яка після внутрішнього переміщення до громади втратила стабільні джерела доходу та можливість забезпечувати базові умови для дітей. Завдяки злагодженій взаємодії фахівців було проведено комплексну оцінку потреб, організовано гуманітарну допомогу, надано психологічну підтримку матері, а головне — забезпечено безперервність навчання та медичного спостереження дітей [24; 36, с. 210–218]. У співпраці з благодійною організацією «Карітас-Дрогобич» службою було залучено матеріальну допомогу, а центр соціальних служб організував консультативний супровід.

У рамках розвитку цифрових сервісів служба впровадила внутрішню електронну базу обліку звернень, що дає змогу зменшити кількість паперових документів і пришвидшити передачу даних між відділами громади [45; 46]. Позитивний досвід Дрогобицької служби демонструє перспективність моделі, заснованої на інтеграції освітнього, медичного та соціального секторів, а також активного залучення місцевих партнерів і благодійних структур.

Перспективні напрями розвитку служби у справах дітей Сколівської громади передбачають посилення міжсекторальної взаємодії, модернізацію процесів через цифровізацію та активне залучення до соціальних проєктів [12; 41, с. 96–103]. Такі підходи забезпечують можливість швидко реагувати на потреби дітей і сімей, особливо в умовах воєнного стану, сприяють підвищенню якості соціального захисту та формують комплексну систему підтримки, що відповідає сучасним викликам.

У ході проведеного аналізу нами було встановлено, що служба у справах дітей Соколівської громади функціонує в умовах значного посилення соціальних ризиків, пов'язаних з воєнним станом, внутрішнім переміщенням населення та зростанням кількості дітей, які потребують невідкладного захисту [48; 38, с. 21–29]. Діяльність служби характеризується комплексом проблем — кадрових, фінансових, організаційних та правових, які суттєво обмежують її спроможність забезпечувати повний обсяг соціальної підтримки сімей та дітей.

Ключовими труднощами визначено кадровий дефіцит, надмірне навантаження на фахівців, відсутність належної психологічної підтримки працівників, а також мінімальне фінансування, що не дозволяє системно проводити профілактичну роботу, забезпечувати виїзди, підтримку сімей та розвиток альтернативних форм виховання. Значний вплив на діяльність служби мають логістичні обмеження, перебої зі зв'язком та електропостачанням, а також складнощі у комунікації з установами, що знижує оперативність реагування. Додаткового ускладнення набувають ситуації, пов'язані з дітьми ВПО, сирітством воєнного часу та необхідністю термінового юридичного супроводу.

Разом з тим проведений нами аналіз показав, що навіть за умов обмежених ресурсів служба зберігає здатність до ефективного реагування на кризові випадки завдяки професіоналізму працівників, міжвідомчій взаємодії та залученню додаткових ресурсів громади [36, с. 210–218; 4, с. 96–103]. Практичні приклади роботи служби засвідчують успішність локальної координації з освітніми та медичними установами, благодійними організаціями та соціальними службами.

Перспективні напрями розвитку служби визначено у площині цифровізації процесів, створення єдиних електронних реєстрів, стандартизації комунікації з освітніми та медичними закладами, розширення участі у соціальних проєктах, а також активізації залучення волонтерських та благодійних ресурсів. Реалізація таких заходів здатна суттєво оптимізувати роботу служби, підвищити оперативність ухвалення рішень та покращити якість супроводу сімей у складних життєвих обставинах.

3.3. Зарубіжний досвід організації захисту прав дітей та можливості його адаптації в Україні

Вивчення міжнародних моделей організації захисту прав дітей дає можливість визначити дієві підходи, які можуть бути імплементовані в Україні з урахуванням національної правової системи, соціально-економічних умов та специфіки місцевого самоврядування [42; 45]. Аналіз зарубіжних практик дозволяє сформулювати уявлення про найбільш ефективні механізми роботи з дітьми та сім'ями, а також окреслити напрями, що можуть бути адаптовані для підвищення ефективності діяльності служб у справах дітей територіальних громад, зокрема й Соколівської сільської ради Кропивницького району.

У країнах Європейського Союзу домінує орієнтація на сімейні форми виховання та превентивну роботу. У таких країнах, як Німеччина, Швеція, Нідерланди, ключове місце займають соціальні служби, що забезпечують оперативне виявлення сімей, які потребують підтримки, та надання широкого спектра послуг [45; 48].

Німецька модель Jugendamt характеризується високим рівнем міжвідомчої координації та обов'язковим залученням соціальних працівників, педагогів, медиків та психологів. Значна увага приділяється ранньому втручанню, коли фахівці працюють з сім'ями ще до виникнення загрози вилучення дитини. Рання профілактика дозволяє зменшувати навантаження на систему опіки та піклування і запобігати поглибленню кризових ситуацій [43].

Шведська модель соціального захисту передбачає створення на місцевому рівні спеціалізованих мультидисциплінарних команд, які здійснюють оцінку потреб дитини з урахуванням медичних, соціальних та психологічних факторів. У Швеції діє розвинена система звітності, що дає змогу формувати повні і достовірні дані щодо становища дітей на місцевому рівні [45].

Для умов Соколівської сільської ради доцільним є використання окремих елементів зазначених моделей, зокрема:

- розвиток партнерства між службою у справах дітей, закладами освіти та медичними амбулаторіями;

- впровадження системи раннього виявлення ризиків на основі регулярного обміну інформацією;
- використання мульти-дисциплінарного підходу при розгляді складних випадків .

З огляду на те, що Соколівська громада має компактну територіальну структуру, впровадження механізму взаємодії між працівниками школи, соціальними службами та медичними закладами може бути організовано без значних ресурсних витрат, що підвищує реалістичність адаптації цього елемента іноземного досвіду.

У Великій Британії та США широко застосовуються стандартизовані інструменти оцінки ризиків, що дозволяють формалізувати процес прийняття рішень. У Великій Британії діє так звана модель Assessment Framework, у межах якої фахівці оцінюють ситуацію за три групами факторів: потреби дитини, ресурси батьків та зовнішні соціальні умови [46].

Аналіз британського досвіду свідчить, що стандартизовані алгоритми прийняття рішень дозволяють мінімізувати суб'єктивність у роботі соціальних служб та підвищувати довіру населення. Такий підхід може бути адаптований і в діяльності служб у справах дітей українських громад [46; 47].

Для Соколівської сільської ради імплементація спрощених інструментів оцінки ризику може мати такі переваги:

- швидке формування об'єктивної картини щодо умов проживання дитини;
- підвищення прозорості у прийнятті рішень комісією з питань захисту прав дитини;
- можливість накопичення статистичних даних та прогнозування повторних випадків неблагополуччя.

Слід зазначити, що навіть з огляду на обмеженість кадрових та фінансових ресурсів, адаптація подібних методик не потребує значних витрат, оскільки базується на вже існуючій системі актів обстеження та первинної соціальної діагностики [24].

У США та Канаді однією з найпоширеніших моделей роботи є система case management, що передбачає індивідуальний супровід кожної дитини та її сім'ї.

Фахівець, відповідальний за конкретний випадок, координує всі дії: від первинної оцінки ситуації до контролю за виконанням рекомендацій та завершення випадку [47].

Застосування цієї системи дає змогу уникати дублювання функцій різними службами, забезпечувати чітке розподілення відповідальності та формувати повний історичний запис кожного випадку [47].

У діяльності служби у справах дітей Соколівської громади такі елементи також можуть бути корисними, зокрема:

- ведення індивідуальних планів соціального супроводу сімей;
- визначення відповідального фахівця за кожен випадок;
- створення внутрішньої бази даних для накопичення аналітичної інформації.

З огляду на те, що в Соколівській громаді кількість сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, є відносно невеликою, підхід case management може бути впроваджений у спрощеному форматі та забезпечити якісну роботу з родинами.

Порівняння міжнародних моделей та національної системи дає можливість зробити висновок, що більшість ефективних механізмів може бути адаптована на рівні територіальних громад [48]. Для Соколівської сільської ради найбільш релевантними є такі напрями адаптації:

1. Мульти-дисциплінарні команди — створення робочої групи з участю представників школи, амбулаторії, соціальних працівників.
2. Удосконалення оцінки ризиків — розроблення чек-листів та індикаторів на основі британської моделі.
3. Раннє втручання — систематичний моніторинг сімей, які можуть потрапити до групи ризику.
4. Внутрішня електронна база — адаптація елементів «case management» без складних програмних продуктів.
5. Розвиток сімейних форм виховання — комунікація з потенційними кандидатами, інформаційні заходи у громаді .

Ці заходи не потребують значних фінансових ресурсів, що робить їх реалістичними і практично значущими саме для невеликих громад на зразок Соколівської.

У контексті проведеного аналізу зарубіжних підходів та зіставлення їх з практикою роботи служби у справах дітей Соколівської сільської ради Кропивницького району доцільним є вироблення конкретних пропозицій, спрямованих на посилення ефективності місцевої системи захисту прав дитини. З огляду на сучасні тенденції в управлінні соціальною сферою, а також потреби громад, такі рекомендації мають комплексний характер і стосуються як організаційної структури, так і застосовуваних інструментів та методів роботи.

Передусім, варто акцентувати на важливості запровадження інтегрованого підходу до соціального супроводу сімей та дітей, що перебувають у складних життєвих обставинах. У країнах Європейського Союзу реалізуються моделі, які передбачають міжвідомчу координацію, активну участь освітніх і медичних закладів, поліції та громадських організацій, що забезпечує більш оперативне реагування на виявлені ризики.

З огляду на це, службі у справі дітей Соколівської сільської ради доцільно посилити механізми взаємодії з іншими суб'єктами системи захисту прав дітей, формалізуючи відповідні алгоритми взаємообміну інформацією та спільних дій [4, с. 96–103].

Подальшого удосконалення потребує й система раннього виявлення загроз безпеці та благополуччю дитини. Міжнародна практика засвідчує, що впровадження стандартизованих індикаторів оцінювання ризиків дозволяє мінімізувати суб'єктивність управлінських рішень та підвищити якість соціального захисту [9]. У цьому контексті доцільним є застосування адаптованих інструментів оцінки потреб дитини та її сім'ї, що використовуються у Великій Британії, Польщі та Німеччині, з подальшою розробкою локального протоколу для Соколівської громади [46].

Окремої уваги потребує питання кадрового потенціалу служби. У багатьох зарубіжних системах робота з сім'ями здійснюється мульти-дисциплінарними командами, що включають соціальних працівників, психологів, юристів та

фахівців із сімейної медіації . Хоча подібна модель потребує додаткових ресурсів, певні її елементи можуть бути адаптовані і в умовах Соколівської громади, зокрема шляхом налагодження договірної співпраці з профільними спеціалістами або громадськими організаціями.

Крім того, сучасні підходи до управління соціальними послугами передбачають високий рівень цифровізації процедур. Застосування електронних реєстрів, онлайн-моніторингу соціального супроводу та цифрових карток дитини дає змогу підвищити якість аналітичної роботи та скоротити час ухвалення рішень [1]. Запровадження аналогічних інструментів у діяльності Соколівської служби у справах дітей сприятиме підвищенню прозорості та оперативності роботи.

Важливим напрямом розвитку залишається підсилення профілактичних заходів. Європейські практики доводять, що превентивна робота з батьками та молоддю є більш результативною, ніж реагування на вже сформовані проблеми [44]. Саме тому службі доцільно активізувати просвітницькі програми з батьківської компетентності, безпеки дітей, негативного впливу насильства та шкідливих звичок. Ефективність таких програм зростає за умови партнерства з місцевими школами, медичними пунктами та молодіжними центрами.

Узагальнюючи наведене, можна стверджувати, що адаптація окремих елементів зарубіжного досвіду може суттєво підвищити рівень організації роботи служби у справах дітей Соколівської сільської ради [48]. Проте реалізація запропонованих рекомендацій потребує системного підходу, поетапності та забезпечення належної ресурсної підтримки.

Висновки до розділу 3. У результаті проведеного дослідження проблем та перспектив розвитку Служби у справах дітей Соколівської сільської ради Кропивницького району нами було узагальнено ключові виклики, що впливають на ефективність її діяльності в умовах воєнного стану, а також визначено стратегічні напрями подальшого удосконалення роботи.

Було встановлено, що функціонування служби відбувається в умовах суттєвого зростання соціального навантаження, зумовленого збільшенням кількості дітей, які потребують захисту, внутрішнім переміщенням населення,

випадками втрати батьківського піклування та загальним ускладненням соціально-економічної ситуації. Нами було з'ясовано, що зазначені фактори формують нові виклики для системи захисту прав дітей на місцевому рівні та потребують адаптації управлінських і організаційних підходів.

У ході аналізу ми спостерігали, що основними проблемами діяльності служби є кадровий дефіцит, надмірне навантаження на спеціалістів, обмеженість фінансових ресурсів, а також недостатня матеріально-технічна забезпеченість. У зв'язку з чим ми дійшли до висновку, що зазначені чинники негативно впливають на оперативність реагування, повноту профілактичної роботи та можливість впровадження сучасних форм соціального супроводу сімей.

Окремо було встановлено, що організаційні та логістичні труднощі, зокрема перебої у транспортному забезпеченні, зв'язку та електропостачанні, ускладнюють своєчасне проведення обстежень умов проживання дітей та координацію міжвідомчої взаємодії. Крім того, нами було з'ясовано, що правові виклики, пов'язані з особливостями воєнного стану, неоднозначністю окремих процедур та складністю оформлення статусів дітей, додатково ускладнюють роботу служби.

Разом із тим у процесі дослідження ми з'ясували, що навіть за умов обмежених ресурсів служба демонструє здатність до ефективного реагування на кризові ситуації. Це забезпечується завдяки професіоналізму працівників, налагодженій співпраці з освітніми, медичними, соціальними та правоохоронними органами, а також використанню доступних ресурсів громади і залученню благодійної допомоги.

Під час аналізу нами було також обґрунтовано перспективні напрями розвитку служби у справах дітей, серед яких ключове місце займають цифровізація процесів, удосконалення міжвідомчої комунікації, розвиток електронних систем обліку та моніторингу, а також розширення участі у соціальних проектах і партнерських програмах.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що подальший розвиток служби у справах дітей Соколівської громади має ґрунтуватися на комплексному підході, який поєднує організаційне зміцнення кадрового потенціалу,

покращення матеріально-технічної бази, цифрову трансформацію та розширення між-секторальної взаємодії.

Аналіз зарубіжного досвіду організації захисту прав дітей показав, що у більшості розвинених країн пріоритет надається профілактичній роботі, ранньому виявленню ризиків, міжвідомчій взаємодії та індивідуальному супроводу дитини і сім'ї. Водночас проведені дослідження встановило, що українська система захисту прав дітей загалом відповідає сучасним міжнародним підходам та базується на принципах забезпечення найкращих інтересів дитини, сімейного виховання та комплексного соціального захисту.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження встановлено, що сучасна система захисту прав дітей в Україні перебуває у стані суттєвої структурної та функціональної трансформації, яка зумовлена впливом воєнного стану, процесами децентралізації, зростанням соціальних ризиків та необхідністю адаптації інституційних механізмів до нових умов. Виявлені зміни свідчать про переорієнтацію системи від централізованої моделі управління до більш гнучкої, наближеної до потреб територіальних громад, що водночас підвищує роль місцевих служб у забезпеченні прав та інтересів дитини.

Аналіз законодавчої бази, організаційної структури органів у справах дітей, а також практичної діяльності служб на місцевому рівні дозволив не лише систематизувати теоретичні аспекти функціонування механізмів захисту дітей, але й виявити реальні проблеми, характерні для роботи служб у період воєнного стану. У ході дослідження було визначено, що правове забезпечення захисту прав дітей в Україні має чітку міжнародну та національну основу, яка містить норми Конвенції ООН про права дитини, Закону України «Про охорону дитинства», Закону «Про органи і служби у справах дітей», Сімейного кодексу та підзаконних актів. Це створює нормативно завершену рамку, однак на практиці її реалізація часто ускладнюється низкою факторів об'єктивного та суб'єктивного характеру.

Особливо важливою частиною роботи стало дослідження системи органів та служб у справах дітей в Україні та порівняння їх функціонування із діяльністю служби у справах дітей Соколівської сільської ради. Нами було встановлено, що структура та повноваження місцевої служби відповідають вимогам чинного законодавства, а функціональне навантаження включає соціальний супровід, профілактичну діяльність, реалізацію опіки та піклування, підготовку документів, взаємодію з судами, поліцією та освітніми закладами. Разом з тим аналіз показав, що реальна діяльність служби є набагато складнішою, ніж передбачено нормативними актами, оскільки вона здійснюється в умовах

надзвичайно обмежених ресурсів, збільшеного соціального навантаження та постійних викликів, пов'язаних із веденням бойових дій.

У процесі дослідження нами було проаналізовано зарубіжний досвід роботи систем захисту прав дітей у країнах ЄС, Великої Британії та США. Дослідження дозволило визначити низку інструментів, які мають потенціал для впровадження в Україні: розвинені системи міжвідомчого обміну інформацією, цифровізація процесів, мультидисциплінарні команди, підсилена роль громад, стандартизовані протоколи реагування на кризові ситуації та масштабні програми підтримки прийомних сімей. Нами було дійдено висновку, що адаптація цих підходів можлива і, що важливо, доцільна для оптимізації роботи служб у справах дітей на місцевому рівні.

Окремо нами було досліджено діяльність служби у справах дітей Соколівської громади. Було встановлено, що служба працює у складних умовах воєнного часу, що супроводжується збільшенням кількості дітей, які втратили батьків або перебувають у складних життєвих обставинах, дітей ВПО, сімей з окупованих територій, випадків сімейних криз. Значний виклик становить мінімальне фінансування, обмежені кадрові ресурси, надмірне навантаження на працівників, проблеми із транспортною доступністю, перебої зі зв'язком та відсутність цифрових інструментів для швидкого обміну інформацією. Виявлені проблеми свідчать про потребу системного оновлення механізмів роботи служби.

У ході аналізу практичної діяльності нами було встановлено, що служба попри обмеженість ресурсів демонструє здатність ефективно реагувати на соціальні виклики, використовуючи локальні партнерства, комунікацію з освітніми та медичними закладами, а також залучаючи благодійні організації. Практичні приклади роботи засвідчили, що саме завдяки професіоналізму та взаємодії фахівців із різних сфер часто вдається оперативно вирішувати складні ситуації та запобігати передаванню дітей до інституційних закладів.

На основі проведеного дослідження нами було сформовано комплекс рекомендацій щодо вдосконалення діяльності служби у справах дітей на місцевому рівні. Серед них — активізація грантової діяльності та залучення

зовнішнього фінансування; розвиток партнерства з освітніми, медичними та соціальними установами; цифровізація облікових та звітних процесів; запровадження мультидисциплінарних команд; створення мережі кризових сімей; розширення програм підтримки дітей ВПО; підвищення кваліфікації працівників; удосконалення транспортної логістики. Реалізація цих напрямів здатна суттєво покращити якість надання соціальних послуг та забезпечити більш ефективний захист прав і законних інтересів дітей.

Підсумовуючи проведені дослідження, можемо дійти висновку, що служба у справах дітей Соколівської громади має значний потенціал розвитку, однак потребує структурного посилення, модернізації інструментів роботи та підтримки з боку державних і міжнародних партнерів. Виявлені нами закономірності та узагальнення підтверджують, що зміцнення системи захисту прав дітей можливе лише за умови комплексного підходу, який поєднує нормативне вдосконалення, організаційне оновлення, кадрову стабільність, розвиток міжвідомчої взаємодії та забезпечення належних фінансових ресурсів. Отримані результати створюють підґрунтя для подальших наукових досліджень і можуть бути використані у практичній діяльності служб як орієнтир для реформування місцевих систем захисту дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітичні матеріали Міністерства соціальної політики України щодо соціального захисту дітей. URL: <https://www.msp.gov.ua> (дата звернення: 01.04.2026).
2. Андренко О. А., Солодовнік О. О. Методичний підхід до організації ефективної системи електронного документообігу. Бізнес Інформ. 2025. № 1. С. 113–119. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001573663>
3. Албул І. І. Роль соціальних служб у профілактиці сімейного неблагополуччя // Соціальна робота та соціальна освіта. – 2020. – № 1. – С. 84–91.
4. Албул І. В. Державна політика у сфері захисту дітей в умовах воєнного стану // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2023. – № 2. – С. 21–29.
5. Асєєв Г.В. Концептуальні підходи до проблем управління документацією. Вісник Книжкової палати. 2006. №11. С. 22–25.
6. Асєєв Г.В. Методологія корпоративного документообігу: схеми і вимоги до них. Вісник Книжкової палати. 2006. №3. С. 29–32.
7. Буроменський М. В. та ін. Правовий захист дітей та соціальна робота : навчально-методичні праці.
8. Волкова І. І. Правова основа механізму захисту прав дітей // Правові новели. – 2021. – № 14. – С. 105–112.
9. Галузевий стандарт України «Документи з паперовими носіями. Правила зберігання Національного архівного фонду. Технічні вимоги». *Архіви України*. 2001. № 1–2. <https://undiasd.archives.gov.ua/doc/DSTU-DPN.pdf>
10. Дакал А. Державна політика у сфері захисту прав дітей: принципи, завдання та засоби реалізації // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2016. – Вип. 3 (30). – С. 59–65.
11. Дідківська О. Г. Соціальний захист дітей в інституціях в Україні під час війни // Соціум: проблеми, тенденції, перспективи. – 2025. – № 4. – С. 151–167.

12. Державна соціальна підтримка осіб та дітей з інвалідністю в Україні: діючий механізм і напрямки його вдосконалення. – Київ : ЮНІСЕФ Україна, 2024.
13. Загорецька О. Основні етапи проходження вихідного документа. URL: https://undiasd.archives.gov.ua/doc/zmi/DD_09_2013.pdf.
14. Ігнатенко К. Соціальний захист дітей у діяльності державних організацій на сході України // *Social Work and Education*. – 2021. – Vol. 8. – № 3. – Р. 329–340 Капітан О. Правові особливості державної соціальної політики у сфері захисту прав дітей // *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Юридичні науки». – 2021. – № 3 (31). – С. 151–159.
15. Капітаненко Н. П. Правове забезпечення електронного документообігу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. 2024. Випуск 84: частина 3. С. 130–138.
16. Ковальчук А. М. Організаційно-правові засади діяльності служб у справах дітей // *Право і суспільство*. – 2019. – № 6. – С. 118–124.
17. Конвенція про права дитини (повний текст українською) : міжнародний документ. UNICEF Україна. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/documents/convention-full> (дата звернення: 01.06.2026).
18. Королюк Т. Діджиталізація документообігу: законодавчі аспекти, переваги та недоліки, ефективність впровадження / Тетяна Королюк, Наталія Рапа. *Соціально- економічні проблеми і держава*. 2021. Вип. 2 (25). С. 270–280. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21ktmnev.pdf>
19. Кравченко О. В. Електронний документообіг в системі управління підприємством / О. В. Кравченко, А. А. Ткаченко. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Економіка і менеджмент. 2018. Вип. 31. С. 116-119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2018_31_25.
20. Литвиненко Н. П. Соціальні послуги в територіальних громадах: сучасний стан і перспективи // *Економіка та держава*. – 2022. – № 7. – С. 67–74.
21. Матієнко-Зубенко І. І. Електронний документообіг як ключовий елемент ефективної діяльності бізнес-структур. *Облік, аналіз, аудит*,

оподаткування та фінансовий моніторинг в умовах повоєнного відновлення України : зб. матеріалів IX Міжнар. наук.-практ. конф. 8 груд. 2023 р. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана, Ф-т обліку та податк. менеджменту [та ін.] ; [редкол.: М. І. Бондар (голова) та ін.]. Київ : КНЕУ, 2023. С. 234–237.

22. Микитенко Н. В. Системи електронного документообігу як імператив сучасних тенденцій інформатизації. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. Серія : Економіка. 2019. № 12. С. 213-217. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2019_12_36

23. Мельник О. І. Роль органів місцевого самоврядування у захисті прав дітей // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2020. – № 4. – С. 45–52.

24. Методичні рекомендації щодо оцінки потреб сім'ї/особи в соціальних послугах : наказ Міністерства соціальної політики України від 20.11.2020 № 1980. URL: <https://www.msp.gov.ua> (дата звернення: 01.06.2026).

25. Мороз О. Б., Костовська К. М. Поняття та система адміністративно-правового захисту прав дитини в Україні // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2022. – Вип. 72. – Ч. 2. – С. 286–291.

26. Палеха, Ю. І., & Курикін, О. Ю. Складники систем документації офіційного походження. *Вісник Харківської державної академії культури*, 2024. (65), 7–24. <https://doi.org/10.31516/2410-5333.065.01>

27. Плужник, О., Березанська, Д. & Коцур Д. Використання інформаційних систем для автоматизації процесу обробки документів. *Document. Communication. Соціум. Документ. Комунікація*. 2024. Том 9(3) С. 56–64.

28. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини : постанова Кабінету Міністрів України від 03.08.2001 № 866.

URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2001-п> (дата звернення: 01.06.2026).

29. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення: 01.06.2026).
30. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 21.03.2001 № 1862-III.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-12> (дата звернення: 01.06.2026).
31. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-IV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 01.06.2026).
32. Про затвердження Положення про службу у справах дітей : постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 800.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2008-п> (дата звернення: 01.06.2026).
33. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів соціальної роботи із сім'ями, дітьми та молоддю : постанова Кабінету Міністрів України від 03.06.2018 № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 01.11.2026).
34. Регіональні звіти служб у справах дітей України (статистичні збірники 2021–2022). URL: <https://sddep.zht.gov.ua> (дата звернення: 01.04.2026).
35. Соціальний захист населення України : статистичний збірник за 2023 рік. – Київ : Державна служба статистики України, 2024. – 64 с.
36. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
37. Серьогіна Т. В. Система захисту прав дітей як об'єкт державної політики // Аспекти публічного управління. – 2018. – Т. 6. – № 11–12. – С. 64–71.
38. Стариченко А. О. Органи і служби у справах дітей у системі публічного адміністрування // Публічне урядування. – 2022. – № 5. – С. 57–64.
39. Потапахіна О. І. Соціальний захист дітей-сиріт: правові та організаційні аспекти // Юридичний науковий електронний журнал. – 2021. – № 8. – С. 132–139.
40. Українська мережа за права дитини. Аналітичні звіти щодо роботи служб у справах дітей (2024). URL: <https://znaydi.org> (дата звернення: 01.06.2026).

41. Ярмолинська І. В. Сутність поняття системи інституційного догляду та виховання дітей в контексті державного управління // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – № 16. – С. 123–126.
42. UNICEF. Child Protection Systems in Europe: Comparative Analysis Report. URL: <https://www.unicef.org/reports> (дата звернення: 01.03.2026).
43. UNICEF. Annual Report 2023. URL: <https://www.unicef.org> (дата звернення: 01.06.2026).
44. Save the Children. Child Protection Programs in Eastern Europe. – 2024.
45. European Commission. EU Child Guarantee – Implementation Reports. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1428> (дата звернення: 01.06.2026).
46. UK Department for Education. Working Together to Safeguard Children : guidance. – 2018. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/working-together-to-safeguard-children> (дата звернення: 01.03.2026).
47. National Association of Social Workers. Child Welfare Best Practice Guidelines. URL: <https://www.socialworkers.org/Practice/Child-Welfare> (дата звернення: 01.06.2026).
48. Eurochild. Child Protection Systems in Ukraine: Analytical Reports (2023–2024). URL: <https://www.eurochild.org> (дата звернення: 01.04.2026).